

“Improving the profit generation management of a motor transport enterprise”

AUTHORS	Olena Velyka https://orcid.org/0000-0002-0072-5867 Hanna Zasukha
ARTICLE INFO	Olena Velyka and Hanna Zasukha (2019). Improving the profit generation management of a motor transport enterprise. <i>Development Management</i> , 17(3), 1-9. doi: 10.21511/dm.17(3).2019.01
DOI	http://dx.doi.org/10.21511/dm.17(3).2019.01
RELEASED ON	Friday, 20 September 2019
RECEIVED ON	Monday, 06 May 2019
ACCEPTED ON	Sunday, 23 June 2019
LICENSE	 This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License
JOURNAL	"Development Management"
ISSN PRINT	2413-9610
ISSN ONLINE	2663-2365
PUBLISHER	LLC “Consulting Publishing Company “Business Perspectives”
FOUNDER	Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

NUMBER OF REFERENCES

16

NUMBER OF FIGURES

0

NUMBER OF TABLES

4

© The author(s) 2026. This publication is an open access article.

BUSINESS PERSPECTIVES

Publisher

LLC "CPC "Business Perspectives"
Hryhorii Skovoroda lane, 10,
Sumy, 40022, Ukraine
www.businessperspectives.org

S. KUZNETS KHNUe

Founder

Simon Kuznets Kharkiv National
University of Economics, Nauky
avenue, 9-A, Kharkiv, 61166,
Ukraine
<http://www.hneu.edu.ua/>

Received on: 06th of
May, 2019

Accepted on: 23rd of
June, 2019

© Olena Velyka,
Hanna Zasukha, 2019

Olena Velyka, Ph.D. in Economics,
Associate Professor, Department
of Management, Logistic and
Economic, Kharkov National
University of Economics, Ukraine

Hanna Zasukha, Graduate
Student, Faculty of Management
& Marketing, Specialty of
Management of Organization and
Administration, Kharkov National
University of Economics, Ukraine

This is an Open Access article,
distributed under the terms of the
[Creative Commons Attribution 4.0
International license](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/), which permits
unrestricted re-use, distribution,
and reproduction in any medium,
provided the original work is
properly cited.

Olena Velyka (Ukraine), Hanna Zasukha (Ukraine)

IMPROVING THE PROFIT GENERATION MANAGEMENT OF A MOTOR TRANSPORT ENTERPRISE

Abstract

Profit is the main purpose and the key result of any enterprise operation. Profit management involves two stages, namely, generation and distribution. Profit generation is the main stage in the overall process of profit management and not only the basis for its distribution, but also a source of the production assets renewal and the new self-financing of the further development of the enterprise. Based on the analysis of approaches to the essence and classification of company profits, an advanced complex classification is proposed.

In order to improve the profit generation management of a motor transport enterprise and to identify the main factors affecting its profits, an analysis of technical and economic indicators, analysis of profitability indicators and SWOT analysis were carried out. Given the results obtained, a questionnaire was created and a survey was carried out among managers and specialists of the enterprise, which allowed to identify the factors that have the greatest impact on the activity of the motor transport enterprise. The factors are classified into external and internal. Also, a factor analysis of the company's profit was carried out, which made it possible to determine key indicators that require priority attention in managing the profit generation at a motor transport enterprise. It was concluded that the most important external factors include the Ministry of Infrastructure's activities aiming at adapting the world tendencies to the Ukrainian automotive industry. The internal factors in controlling the profit generation of the enterprises are in paying greatest attention to the volume of services rendered, their cost and the size of transportation tariffs.

Keywords

profit, classification, profit generation management, external and internal factors, motor transport enterprise

JEL Classification

D25, M21, L62

О.Ю. Велика (Україна), Г.І. Засуха (Україна)

УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ ПРИБУТКУ АВТОТРАНСПОРТНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Анотація

Основною метою та кінцевим результатом функціонування будь-якого підприємства є прибуток. Управління прибутком відбувається в два етапи – його формування та розподіл. Формування прибутку є основним етапом в загальному процесі управління прибутком та основою не тільки для його розподілу, але й джерелом оновлення виробничих фондів та основою самофінансування подальшого розвитку підприємства. На основі аналізу підходів до сутності та класифікації прибутку підприємства запропоновано удосконалену класифікацію, яка носить комплексний характер.

Для удосконалення управління формуванням прибутку автотранспортного підприємства і встановлення основних факторів, що впливають на розмір його прибутку, був проведений аналіз техніко-економічних показників, аналіз показників прибутковості та SWOT-аналіз. На основі отриманих результатів була складена анкета та проведено анкетування керівників та спеціалістів підприємства, що дозволило встановити фактори, які мають найбільший вплив на діяльність автотранспортного підприємства з розподілом їх на зовнішні та внутрішні. Також дослідження було доповнено факторним аналізом прибутку підприємства, який дозволив встановити основні показники, що потребують першочергової уваги при управлінні формуванням прибутку автотранспортного підприємства. В результаті отримано, що до найбільш важливих зовнішніх факторів відносяться дії Міністерства інфраструктури,

які спрямовані на адаптацію світових тенденції до умов української галузі автотранспорту. Серед внутрішніх факторів при управлінні формуванням прибутку підприємства найбільшої уваги потребують обсяги наданих послуг, їх собівартість та розмір тарифів на перевезення.

Ключові слова прибуток, класифікація, управління формуванням прибутку, зовнішні та внутрішні фактори, автотранспортне підприємство

Класифікація JEL D25, M21, L62

ВСТУП

Прибуток є метою створення будь-якого підприємства та основним джерелом його подальшого розвитку, а максимізація прибутку – є одним із основних завдань менеджерів. Максимізація прибутку потребує вирішення цілої низки питань і завдань у сфері капітальних вкладень, доходів і витрат, оптимальної структури капіталу тощо. Це пояснюється тим, що прибуток є одним з найважливіших показників ефективності роботи підприємства будь-якої форми власності. Він відіграє велику роль і має безпосередній вплив на розвиток підприємства в соціальних і науково-технічних напрямках, на формування фонду оплати праці, бюджетних ресурсів, а також на можливість фінансування внутрішніх потреб підприємства. Зростання прибутку може бути забезпечено лише за умови ефективного управління його формуванням і розподілом.

Першим етапом управління прибутком є управління його формуванням, що є складним процесом. Цей процес відбувається в декілька етапів і вимагає ретельного попереднього аналізу доходів і витрат підприємства та факторів, що впливають на їх розмір. Грамотне управління прибутком допоможе підприємству досягти його головної мети і реалізувати всі поставлені перед ним завдання. Актуальність даної теми полягає в тому, що управління прибутком на етапі його формування є одним з найбільш важливих критеріїв, який дозволить підприємству досягти успіху на будь-якому ринку.

1. ЛІТЕРАТУРНИЙ ОГЛЯД

Прибуток акумулює навколо себе низку різних і таких, що не мають єдиного твердження, підходів щодо його визначення. Економічна категорія «прибуток» є предметом дослідження багатьох вчених вже багато століть, починаючи ще за часів Платона та Аристотеля, чиї погляди були уривчастими та не мали системного характеру. Більш науково обґрунтовані трактування категорії «прибуток» беруть початок з XVII століття і продовжується до сьогодні. За цей довгий проміжок часу розвивались і співіснували різноманітні теорії трактування категорії «прибуток», відбувались дискусії з питань їх застосування та була запропонована велика кількість концепцій економічної сутності прибутку. Одними з перших вивченням проблеми сутності прибутку підприємства у своїх працях займалися наступні зарубіжні автори: Сміт (1776), Рікардо (1817), Маркс (1867), Шумпетер (1912). Їх погляди на трактування категорії «прибуток» розвивались у межах відповідних економічних теорій та знаходились у прямій залежності від поглядів різних економічних шкіл. Відповідно до цих економічних теорій прибуток розглядався як початкове джерело будь-якого доходу, як результат використання факторів виробництва, як складова частина ціни, як результат використання праці робітників та привласнення додаткової вартості тощо.

На сучасному етапі також не має єдиною думки щодо трактування сутності категорії «прибуток». Дослідженням питань сутності прибутку підприємств в своїх працях приділяли увагу такі вітчизняні науковці як: Андрійчук (2002), Афанасьєв (2013), Бланк (2007), Мочерний (2002), Поддєрьогін (2000), Покропивний (2001), Шваб (2007). Разом з тим залишається необхідність узагальнення різних підходів до визначення сутності економічної категорії «прибуток», удосконалення класифікації прибутку та проведення дослідження щодо пошуку та аналізу факторів, які формують прибуток підприємства в сучасних умовах.

2. МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Мета дослідження полягає у визначенні сутності прибутку, особливостей процесу управління його формуванням та встановленні основних факторів, які впливають на формування прибутку автотранспортного підприємства.

3. МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Аналіз сутності та класифікації видів прибутку відбувався за допомогою методів узагальнення, аналізу та синтезу. Вибір факторів, що впливають на управління формуванням прибутку підприємства, здійснювався за допомогою техніко-економічного аналізу, аналізу прибутковості, абстрагування, SWOT-аналізу, узагальнення, факторного аналізу, анкетування.

4. РЕЗУЛЬТАТИ

Прибуток є основною метою діяльності будь-якого підприємства. Сучасні автори надають велику кількість можливих формулювань поняття «прибуток». При цьому слід відзначити, що існують як літературні, так і законодавчі визначення прибутку.

Одні з авторів [4, с. 146; 11, с. 449] зазначають, що прибуток є основним фінансовим джерелом розвитку підприємства, науково-технічного вдосконалення його матеріальної бази і продукції, всіх форм інвестування. Інші, такі як Кривицька [5], пов'язують існування поняття прибутку з наявністю товарно-грошових відносин та появою і розвитком приватної власності. Мочерний [8, с. 397] визначає прибуток як перетворену похідну форму додаткової вартості. Паралель між прибутком та ефективністю діяльності підприємства проводить Покропивний [11, с. 449]. Афанасьєв [1, с. 585] та Бланк [3, с. 7-9] відзначають, що прибуток характеризує винагороду за ризик здійснення підприємницької діяльності. Та усі автори [3, с. 7-9; 6; 8, с. 397; 10, с. 56; 11, с. 449; 14, с. 142; 16, с. 247] мають єдність щодо визначення величини прибутку як чистого доходу підприємства, якій є різницею між сукупним (валовим) доходом та сукупними (валовими) витратами.

На нашу думку найбільш змістовним є визначення Шваба [12, с. 483], який пропонує розуміти під прибутком узагальнюючий фінансовий показник діяльності підприємства, який визначається як частина виручки, що залишається після відшкодування усіх витрат на його виробничу й комерційну діяльність. Таке трактування відображає не тільки сутність прибутку, але й спосіб його визначення.

Процес управління прибутком поділяється на дві основні складові – процес управління формуванням прибутку та процес його розподілу. Формування прибутку на підприємстві є початковим і основним етапом в загальному процесі управління прибутком, який визначає подальші дії фінансового менеджера щодо його розподілу і використання. При формуванні прибутку підприємства політика управління має бути спрямована на отримання його максимального розміру. Застосування ефективних підходів до управління формуванням прибутку підприємства дозволяє підвищити рентабельність виробництва та інвестиційну привабливість підприємства, зміцнити його конкурентоспроможність.

Для ефективного управління прибутком, перш за все, необхідно розуміти які існують види прибутку. Прибуток має як багато різновидів, так і велику кількість підходів до їх класифікації. Думки різних авторів відносно бачення оптимальної класифікації не завжди збігаються через велику кількість видів прибутку та способів їх об'єднання, саме тому, аналізуючи економічну та фінансову літературу, можна побачити багато різновидів класифікацій. На нашу думку, найбільш скомпонована та доступна для сприйняття класифікація з точки зору управління прибутком відображена у Панченко [9, с. 232]. Однак ця класифікація не зовсім повно враховує та відображає особливості вітчизняних стандартів бухгалтерського обліку. Тому пропонуємо удосконалену класифікацію видів прибутку, що носиме комплексний характер (Таблиця 1).

Таблиця 1. Класифікація видів прибутку

Джерело: Складено авторами на основі [6, 9].

Класифікаційна ознака	Види прибутку
За порядком визначення	• маржинальний прибуток; • валовий прибуток; • чистий прибуток.
За характером діяльності суб'єкта господарювання	• прибуток від операційної діяльності; • прибуток від фінансової діяльності; • прибуток від інвестиційної діяльності.
За метою визначення	• бухгалтерський прибуток; • економічний прибуток.
За характером оподаткування	• неоподаткований прибуток; • оподаткований прибуток.
За методикою оцінки та врахуванням інфляції	• номінальний прибуток; • реальний прибуток.
За ступенем розподілу	• розподілений прибуток; • нерозподілений прибуток.
За характером використання	• прибуток, що споживається; • прибуток, що капіталізується.
За розміром	• мінімальний прибуток; • цільовий прибуток; • максимальний прибуток.

Узагальнюючи наведені теоретичні дослідження, можливо виділити наступне: прибуток є рушійною силою і основною метою діяльності підприємства, джерелом оновлення його виробничих фондів. Створення дієвого механізму управління формуванням прибутку дозволить підвищити показники діяльності підприємства і покращити динаміку їх розвитку.

Для вдосконалення процесу управління формуванням прибутку під час дослідження було обрано ТОВ «Сумське АТП 15954», яке займається перевезеннями вантажів, технічним обслуговуванням та ремонтом автотранспортних засобів. Було встановлено, що автопарк підприємства є застарілим, адже останнє оновлення відбувалося майже 7 років тому. Результати аналізу основних показників діяльності підприємства показав, що в останні роки воно мало проблеми з формуванням валового та чистого прибутку. Розмір валового прибутку є нестабільним з року в рік, а величина чистого прибутку є або незначною, або підприємство несе чисті збитки. Максимальний обсяг валового прибутку ТОВ «Сумське АТП 15954» отримало у 2017 році (1.254 тис грн), що порівняно з попереднім періодом більше на 583 тис грн. У 2018 році обсяг валового прибутку значно скоротився та склав лише 141 тис грн. Це вказує на те, що значення даного показника не є стабільним та дозволяє просувати твердження стосовно великого ступеню впливу внутрішніх та зовнішніх факторів на результати діяльності підприємства. Результати аналізу обсягів чистого прибутку підприємства вказують на більш позитивну динаміку змін. Підприємство надало необхідні умови для збільшення даного показника від чистих збитків у розмірі 538 тис грн у 2016 році до чистого прибутку у розмірі 40 тис грн у 2018 році.

Величина прибутку, як і діяльність будь-якого підприємства, формується під впливом факторів різноманітного характеру, які поділяються на зовнішні та внутрішні. Основну складність являє встановлення факторів зовнішнього середовища внаслідок їх великого різноманіття та різного ступеня впливу в залежності від специфіки діяльності підприємства. Дослідження сутності факторів зовнішнього середовища підприємства та їх класифікація наведена у [13]. Найбільш впливовими є фактори прямої дії, до яких відносяться споживачі, постачальники, конкуренти, партнери, ринок капіталу та органи державної та місцевої влади. Ці ж фактори є визначальними й для автотранспортного підприємства. Серед внутрішніх факторів найбільший вплив на розмір прибутку підприємства здійснюють ті фактори, які безпосередньо приймають участь у формуванні прибутку. Це рівень цін, обсяг та собівартість наданих послуг.

З метою встановлення факторів, що є найбільш впливовими на результати діяльності ТОВ «Сумське АТП 15954», спочатку був проведений SWOT-аналіз. Він дозволив виявити низку сильних та слабких сторін, можливостей та загроз аналізованого підприємства (Таблиця 2).

Таблиця 2. Матриця SWOT-аналізу ТОВ «Сумське АТП 15954»

Джерело: Складено авторами.

СИЛЬНІ СТОРОНИ	СЛАБКІ СТОРОНИ
- багаторічний досвід роботи; - можливість залучення додаткових коштів (наприклад, у вигляді кредиту); - наявність виробничих площ; - гарантований термін доставки та цілісність вантажу.	- застарілий парк рухомого складу; - слабко організована робота служби маркетингу; - відсутність супутникової навігації для забезпечення безпеки водіїв та цілісності вантажів; - простої виробничих площ.
МОЖЛИВОСТІ	ЗАГРОЗИ
- надання більш якісних послуг, ніж конкуренти; - диверсифікація діяльності; - освоєння нових ринків.	- підвищення курсу валют; - незначна доля ринку перевезень; - повільне розширення клієнтури; - введення змін до законодавства країни; - погіршення стану банківської системи; - повільне оновлення доріг.

Застарілий парк рухомого складу, слабко організована служба маркетингу, простої виробничих площ, відсутність супутникової навігації для забезпечення цілісності вантажів та безпосередньо безпеки водіїв являють собою слабкі сторони (чинники негативного впливу), що у разі сприяють погіршенню економічного стану підприємства, скороченню обсягів прибутку та створюють ризики для безпеки персоналу.

Серед основних загроз щодо успішної діяльності ТОВ «Сумське АТП 15954» було встановлено: підвищення курсу валют, незначну долю ринку перевезень, повільне розширення клієнтури, введення змін до законодавства країни, погіршення стану банківської системи, повільне оновлення доріг.

Для встановлення факторів, які є більш значущими для діяльності та формування прибутку ТОВ «Сумське АТП 15954», нами було проведено анкетування керівників та спеціалістів підприємства. Усього в анкетуванні прийняло участь 12 осіб. Анкета містила перелік з 20 факторів впливу на діяльність підприємства, які розподілено на дві групи – зовнішні та внутрішні. В результаті обробки анкет було встановлено, що особливий вплив на ефективність діяльності ТОВ «Сумське АТП 15954» мають наступні зовнішні фактори: конкуренція на ринку послуг (товарів); транспортні умови; природні умови; рівень кваліфікації працівників; рівень продуктивності. Також проведене анкетування дозволило виявити низку внутрішніх факторів, що на думку осіб, які приймали участь у анкетуванні, потенційно могли завдавати негативний вплив на діяльності ТОВ «Сумське АТП 15954», а саме: професійний рівень виконавці та їх рівень кваліфікації; ступінь довіри між керівниками та виконавцями; незнання стратегічних і тактичних цілей підприємства; низький рівень інформативності про зміни. Це вказує на те що у автопідприємства є процеси, які потребують змін, тобто є необхідність у впровадженні заходів, що сприятимуть покращенню становища та мінімізують кількість ризиків.

Для покращення стану та вдосконалення діяльності ТОВ «Сумське АТП 15954» необхідно розробити заходи, що будуть сприяти росту ефективності його діяльності і прибутку. Для кількісної оцінки впливу тих чи інших факторів на результати діяльності підприємства найбільше поширення отримав факторний аналіз. Результати проведеного факторного аналізу прибутку ТОВ «Сумське АТП 15954» наведені у Таблиці 3.

Таблиця 3. Факторний аналіз прибутку ТОВ «Сумське АТП 15954»

Джерело: Складено авторами.

Показник, тис грн	Попередній рік	Базовий рік	Зміна (Δx)
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (В)	14.840	13.368	-1.472
Собівартість реалізованої продукції (С)	14.169	12.114	-2.055
Інші операційні доходи (ОД)	434	441	+7
Адміністративні витрати (АВ)	1.416	1.448	+32
Витрати на збут (ЗВ)	19	21	+2
Інші операційні витрати (ІОВ)	63	63	-
Фінансові доходи (ФД)	0	0	-
Фінансові витрати (ФВ)	80	51	-29
Інші витрати (ІВ)	65	72	+7
Чистий прибуток/ збиток (ЧП)	-538	40	+578

Визначимо вплив факторів на зміну виручки від реалізованих послуг:

$$\Delta V_{\text{заг}} = V_6 - V_{\text{п}} = 13.368 - 14.840 = -1.472 \text{ тис грн}$$

Отже відбулося зменшення виручки від реалізації послуг на 1.472 тис грн. Негативний вплив, що відобразився в значенні наведеного вище показника, відбувся під впливом таких факторів, як ціна реалізації та обсяг реалізованих послуг. Вплив цих факторів відобразимо наступним чином:

$$\Delta V_{\text{Ц}} = V_6 - V_{\text{п}} / I_{\text{Ц}} = 13.368 - 13.368 / 1.115 = 1.379 \text{ тис грн}$$

$$\Delta V_{\text{НВП}} = V_6 / I_{\text{Ц}} - V_{\text{п}} = 13.368 / 1.115 - 14.840 = -2.851 \text{ тис грн}$$

З наведених вище розрахунків можна побачити, що збільшення цін призвело до збільшення виручки від реалізації на 1.379 тис грн, а зменшення об'єму реалізованих послуг призвело до зменшення виручки від реалізації на 2.851 тис грн.

Аналогічно був проведений розрахунок впливу факторів на зміну собівартості реалізованих послуг:

$$\Delta C_{\text{заг}} = C_6 - C_{\text{п}} = 12.114 - 14.169 = -2.055 \text{ тис грн}$$

Розглянемо вплив виключно зовнішніх факторів, які сприяли зменшенню собівартості, тобто насамперед вплив зміни цін:

$$\Delta C_{\text{Ц}} = C_6 - C_6 / I_{\text{Ц}} = 12.114 - 12.114 / 1.115 = 1.249 \text{ тис грн}$$

$$\Delta C_{\text{НВП}} = C_6 / I_{\text{Ц}} - C_{\text{п}} = 12.114 / 1.115 - 14.169 = -3.304 \text{ тис грн}$$

Отже за рахунок зменшення обсягу наданих послуг собівартість зменшилась на 3.304 тис грн, а за рахунок збільшення цін збільшилась на 1.249 тис грн. Зміна цін значно вплинула на стан чистого прибутку у складі двох показників: виручки від реалізації та собівартості. Причому вплив зміни цін на розмір чистого прибутку в складі виручки та собівартості має різноспрямований характер.

Враховуючи вищесказане, відобразимо вплив зміни ціни на розмір чистого прибутку наступним чином:

$$\Delta \Pi_{\text{Ц}} = \Delta V_{\text{Ц}} - C_{\text{Ц}} (V_{\text{змін}}) = 1.379 - 1.249 = 130 \text{ тис грн}$$

Отже збільшення цін мало посприяти збільшенню чистого прибутку.

При визначенні впливу фактору зміни розмірів адміністративних витрат, витрат на збут та інших операційних витрат на зміну чистого прибутку, слід враховувати, що це фактор оберненого впливу

відносно прибутку. У нашому випадку цей вплив становить -12 тис грн. Це означає, що збільшення розміру непрямих витрат призвело до зменшення прибутку у звітному році на 12 тис грн. Вплив зміни величини фінансових та інших операційних доходів на зміну чистого прибутку дорівнює 7 тис грн. Узагальнимо усі вище наведені розрахунки у Таблиці 4.

Таблиця 4. Узагальнююча таблиця впливу факторів на чистий прибуток ТОВ «Сумське АТП 15954»

Джерело: Складено авторами.

Показник	Сума, тис грн (Δx)
Зміна цін	+130
Обсяг реалізованих послуг	-2.851
Собівартість реалізованих послуг	+3.304
Адміністративні витрати, витрати на збут, інші витрати	-12
Фінансові доходи, інші доходи	+7
Податок на прибуток	+578

Проведений факторний аналіз, дозволив підтвердити, що зміни, які відбулися з показниками внутрішнього середовища (зміна цін, обсягу реалізованої продукції та виробленої продукції, адміністративних витрат, фінансових доходів), посприяли отриманню відповідного фінансового результату. Було виявлено, що основним позитивним фактором, який здійснив найбільший вплив на чистий прибуток є зниження собівартості (на 3.304 тис грн). Негативний вплив на розмір прибутку здійснило зменшення обсягів реалізованих послуг (на -2.851 тис грн). Також важливим фактором є зростання рівня цін. Таким чином, при управлінні формуванням прибутку ТОВ «Сумське АТП 15954» необхідно приділяти значну увагу таким внутрішнім факторам як кількість наданих послуг, їх ціна та собівартість.

Результати аналізу структури операційних витрат ТОВ «Сумське АТП 15954» показали, що у 2016 році найбільшу питому вагу мали матеріальні витрати (43.9%) та інші операційні витрати (36.0%). У 2018 році розмір інших операційних витрат значно скоротився та їх питома вага складала вже 18.3%. При цьому зросла питома вага матеріальних витрат до 59.5%, хоча їх розмір дещо скоротився за цей період разом із скороченням розміру усіх витрат. Тому при управлінні формуванням прибутку ТОВ «Сумське АТП 15954» за рахунок скорочення собівартості, у першу чергу, треба шукати резерви зниження матеріальних витрат.

Окрім розглянутих зовнішніх та внутрішніх факторів посприяти покращенню стану прибутковості ТОВ «Сумське АТП 15954» можуть зміни в макросередовищі, а саме зміни, які планує впровадити Міністерство інфраструктури України, адаптуючи світові тенденції до умов української галузі автотранспорту. Так за допомогою SWOT-аналізу однією з загроз для успішної діяльності автотранспортного підприємства було виявлено повільне оновлення доріг, що у свою чергу призводить до швидкого виходу з ладу транспортних засобів та збільшенню витрат з їх ремонту. Тому реформи Міністерства інфраструктури повинні привести до покращення стану доріг та підвищенню якості автоперевезень. Серед найбільш важливих напрямків реформ пропонується проведення певних заходів, щоб подолати проблеми критичного фінансування, застарілої системи управління, неефективного контролю якості, відсутності контролю вагових норм тощо, а саме: реформування системи фінансування; децентралізація системи управління; гарантії якості дорожніх робіт; захист від порушників вагових норм. Таким чином, можна очікувати на зростання міжнародних транзитних перевезень автомобільним транспортом, відновлення будівельних робіт, дотримання міжремонтних інтервалів, розвиток економіки, туризму, створення нових робочих місць, задоволення потреб суспільства в якісних автомобільних дорогах [7]. Отже, зважаючи на напрямки реформування, визначені Міністерством інфраструктури, для ТОВ «Сумське АТП 15954» вони матимуть лише позитивні наслідки та навіть будуть сприяти спрощенню їхньої роботи на ринку автомобільних перевезень, а саме вантажних перевезень – основної діяльності підприємства.

ВИСНОВКИ

Аналіз теоретичних аспектів управління формуванням прибутку підприємства показав, що прибуток є найважливішою фінансовою категорією, яка виконує ряд функцій і відображає позитивний фінансовий результат господарської діяльності підприємства. В ринковій економіці прибуток є рушійною силою і основною метою підприємств. Для підвищення цього показника і динамічного розвитку підприємства, перш за все, необхідно створення дієвого механізму управління формуванням прибутку. Під час дослідження було узагальнено різні підходи до визначення сутності економічної категорії «прибуток» та запропоновано удосконалену класифікацію прибутку підприємства.

Всебічний аналіз діяльності ТОВ «Сумське АТП 15954», аналіз техніко-економічних показників та показників прибутковості дозволив виявити проблеми які існують на підприємстві, які, перш за все, пов'язані з рівнем та динамікою його валового та чистого прибутків. Для встановлення основних факторів, які впливають на розмір прибутку ТОВ «Сумське АТП 15954», були проведені SWOT-аналіз, факторний аналіз та анкетування керівників та спеціалістів підприємства. Це дозволило визначити найбільш суттєві фактори, що впливають на діяльність автотранспортного підприємства. Так було встановлено, що серед внутрішніх факторів першочергової уваги потребують такі показники діяльності підприємства як обсяги наданих послуг, їх собівартість та розмір тарифів на перевезення. Що стосується впливу зовнішніх факторів, то очікується позитивний вплив від заходів з реформування автомобільної галузі, що визначені Міністерством інфраструктури. Ці заходи вплинуть не тільки на загальний стан галузі, але й відобразяться на покращенні діяльності кожного окремого автотранспортного підприємства.

Всі вище наведені дії дозволять сформувати для ТОВ «Сумське АТП 15954» низку заходів, щодо вдосконалення управління формуванням його прибутку. У разі чого відбудеться збільшення об'ємів надання послуг та показників прибутковості і безпосередньо буде спостерігатись покращення ефективності діяльності та загального стану підприємства. У подальших дослідженнях планується провести більш детальний аналіз чинників зовнішнього середовища та їх ранжування для встановлення ступеню значущості, а також скласти модель управління формуванням прибутку автотранспортного підприємства з врахуванням впливу чинників зовнішнього та внутрішнього середовища.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Afanasjjev, M. V., & Plokha, O. B. (2013). *Економіка підприємства [Ekonomika pidpryjemstva]* (664 p.). Kharkiv: VD "INZhEK".
2. Andrijchuk, V. Gh. (2002). *Економіка аграрних підприємств [Ekonomika ahrarnykh pidpryjemstv]* (624 p.). Kyiv: KNEU.
3. Blank, I. A. (2007). *Управление прибылью [Upravlenie prybylyu]* (768 p.). Kiev: Nika-Tsentr.
4. Denisenko, L., & Kucheriavenko, I. (2014). Шляхи поліпшення процесу управління прибутком на підприємстві [Shliakhy polipshennia protsesu upravlinnia prybutkom na pidpryjemstvi]. *Visnyk Kyjvskogo nacional'nogo universytetu tekhnologij ta dyzajnu, 1*, 145-153.
5. Kryvytska, O. R. (2011). Сутність прибутку як економічної категорії: еволюційний підхід та сучасне бачення [Sutnist prybutku yak ekonomichnoi katehorii: evoliutsiyni pidkhid i suchasne bachennia]. *Aktualni problemy rozvytku ekonomiky rehionu, 7(2)*, 82-86. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprer_2011_7%282%29__18
6. Ministry of Finance of Ukraine (2013). *Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [Pro zatverdzhennia Natsionalnoho polozhennia (standartu) bukhgalterskoho obliku 1 «Zagalni vymohy do finansovoi zvitnosti»]*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>
7. Ministry of Infrastructure of Ukraine (n.d.). *Реформи управління автомобільними дорогами [Reformy upravlinnja avtomobil'nymy doroghamy]*. Retrieved from <http://mtu.gov.ua/content/reformi-v-dorozhniy-galuzi.html>
8. Mochernyj, S. V. (2002). *Економічна енциклопедія [Ekonomichna entsyklopediia]* (952 p.). Kyiv: Akademiya.
9. Panchenko, I. A. (2012). Класифікація прибутку для цілей бухгалтерського обліку, аналізу та контролю: критичний аналіз існуючих підходів [Klasyfikatsiia prybutku dlia tsilei bukhgalterskoho obliku, analizu ta kontroliu: krytychnyj analiz isnuichykh pidkhodiv]. *Problemy teorii ta metodologiji bukhgalterskogo obliku, kontrolju i analizu, 1(22)*, 224-236. Retrieved from <http://eztur.ztu.edu.ua/123456789/3235>
10. Podderohin, A. M., Buriak, L. D., & Nam, H. H. et al. (2000). *Фінанси підприємств [Finansy pidpryjemstv]* (460 p.). Kyiv: KNEU.
11. Pokropuvnyj, S. F. (2001). *Економіка підприємства [Ekonomika pidpryjemstva]* (528 p.). Kyiv: KNEU.
12. Shvab, L. I. (2007). *Економіка підприємства [Ekonomika pidpryjemstva]* (584 p.). Kyiv: Karavela.
13. Velyka, O. (2019). Особливості класифікації чинників зовнішнього середовища підприємства [Osoblyvosti klasyfikacii chynnykiv zovnishnjogho seredovyshha pidpryjemstva]. *Infrastruktura rynku, 29*, 137-143. Retrieved from http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/29_2019_ukr/22.pdf

14. Verkhovna Rada of Ukraine (2003). *Господарський Кодекс України [Ghospodarsjkyj Kodeks Ukrajinu]*. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/go/436-15>
15. Vysoka, O. Ye. (2010). Економічна сутність прибутку та концепції його формування [Ekonomichna sutnistj prybutku ta koncepciji jogho formuvannja]. *Naukovi pratsi Kirovohrads'koho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu. Ekonomichni nauky*, 17, 293-299. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkntu_e_2010_17_46
16. Zavadskiy, Y. S., Osovska, T. V., & Yushkevych, O. O. (2006). *Економічний словник [Ekonomichnyj slovnyk]* (356 p.). Kyjiv: Kondor.